

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Marka Niemczyka pt. *Zaangażowanie państw i instytucji Unii Europejskiej w proces ochrony Strefy Czarnobylskiej* ss. 269.

Oświadczenie: Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej rozprawy doktorskiej, a obszar tematyczny dysertacji mieści się w jego nurcie zainteresowań badawczych i dydaktyczno-naukowych.

Recenzję sporządzono na podstawie Uchwały nr 25/RDN/2026 Rady Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 15 czerwca 2026 roku, jako właściwego organu prowadzącego postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa regulującymi postępowania doktorskie. Przedmiotem oceny jest rozprawa doktorska pt. *„Zaangażowanie państw i instytucji Unii Europejskiej w proces ochrony Strefy Czarnobylskiej”*, przygotowana przez mgr. Marka Niemczyka w dyscyplinie nauki o polityce i administracji pod kierunkiem prof. dra hab. Piotra Mickiewicza w Uniwersytecie Gdańskim. Rozprawa liczy 269 stron i składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii, spisu tabel oraz trzech załączników.

Autor podejmuje problematykę zakresu, formy oraz znaczenia wsparcia państw i instytucji Unii Europejskiej, a także innych partnerów zachodnich, w procesie ochrony i rozwoju Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia, koncentrując się na analizie mechanizmów współpracy międzynarodowej, transferu środków finansowych, wsparcia eksperckiego i technologicznego oraz ich wpływu na bezpieczeństwo ekologiczne, radiacyjne i instytucjonalne obszaru dotkniętego skutkami katastrofy jądrowej. Szczególna uwaga została poświęcona roli organizacji międzynarodowych, instytucji finansowych oraz administracji publicznej w procesie odbudowy, modernizacji i zabezpieczenia infrastruktury związanej z Czarnobylską Strefą Wykluczenia, a także ocenie efektywności podejmowanych działań w perspektywie politycznej, administracyjnej i społeczno-gospodarczej.

Przedmiot badań należy uznać za aktualny i naukowo uzasadniony, gdyż łączy zagadnienia z zakresu nauk o polityce i administracji, bezpieczeństwa międzynarodowego, współpracy międzyinstytucjonalnej oraz polityki środowiskowej. Autor podejmuje problem badawczy o istotnym znaczeniu zarówno poznawczym, jak i praktycznym, odnoszący się do funkcjonowania mechanizmów międzynarodowego wsparcia w sytuacjach długotrwałych skutków katastrof technologicznych o charakterze transgranicznym.

Głównym celem pracy jest przedstawienie stopnia i charakteru zaangażowania państw oraz instytucji Unii Europejskiej w proces ochrony Strefy Czarnobylskiej. Autor wskazał także pięć celów szczegółowych dysertacji: zidentyfikowanie procesów i form nawiązywania współpracy ZSRR z przedstawicielami krajów i instytucji zachodnich bezpośrednio po katastrofie, w celu usunięcia jej następstw; analiza aktualnych uwarunkowań Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia w kontekście agresji zbrojnej Federacji Rosyjskiej oraz ocena rzeczywistych warunków radiologicznych w odniesieniu do prowadzonych i planowanych działań międzynarodowych; ocena wsparcia udzielanego Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia przez państwa i instytucje UE oraz analiza zaangażowania strony ukraińskiej w proces międzynarodowej współpracy, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania zasobów finansowych, podejmowanych inicjatyw i działań koordynacyjnych; ocena i analiza działań międzynarodowych, planowanych w ramach procesu całkowitego demontażu obiektu, ze szczególnym uwzględnieniem ich charakteru i przebiegu; ocena zasadności wsparcia udzielanego przez państwa i instytucje UE oraz partnerów zachodnich dla potencjalnego rozwoju alternatywnych źródeł energii (OZE i reaktorów SMR) oraz turystyki na terenie Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia.

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. W warstwie teoretycznej obejmuje analizę literatury przedmiotu, dokumentów źródłowych, aktów normatywnych oraz materiałów instytucjonalnych odnoszących się do badanego problemu. W części empirycznej wykorzystano materiał badawczy zgromadzony przy zastosowaniu metod właściwych dla nauk społecznych, co umożliwiło weryfikację przyjętych założeń badawczych oraz sformułowanie wniosków dotyczących analizowanego zjawiska. Takie połączenie perspektywy teoretycznej i empirycznej pozwala na wieloaspektowe ujęcie problemu badawczego oraz zwiększa wartość poznawczą prowadzonych analiz.

Za główny problem badawczy Autor ustalił w pytaniu o to w jaki sposób państwa i instytucje Unii Europejskiej wspierają proces ochrony i rozwoju Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia? Sformułowano właściwie pytania szczegółowe, na które odpowiedzi wykazane w pracy pozwoliły na ocenę stopnia możliwości prowadzenia działań międzynarodowych w Strefie Wykluczenia w ujęciu agresji Federacji Rosyjskiej w tymże regionie oraz aktualnej sytuacji związanej z zagrożeniem radiologicznym; ocenę przebiegu nawiązywania współpracy między ZSRR a państwami oraz instytucjami zachodnimi, w tym ówczesną Wspólnotą Europejską, w procesie likwidacji skutków katastrofy w Czarnobylu i podejmowania pierwszych działań mających na celu ochronę zamkniętej strefy wokół elektrowni; ocenę stopnia wsparcia udzielanego przez państwa i instytucje UE oraz partnerów zachodnich jest zasadnie wykorzystywane w kontekście potencjalnego rozwoju alternatywnych źródeł energii (choć przedwczesnym wydaje się odczytywany entuzjazm Autora dla wdrażania reaktorów SMR w CSW) oraz turystyki na terenie Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia; sposobu wsparcia udzielanego Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia przez państwa i instytucje UE; stopnia zaangażowania strony ukraińskiej w proces międzynarodowej współpracy; określenia planowanych działań międzynarodowych w ramach procesu całkowitego demontażu obiektu w Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia.

Autor sformułował sześć hipotez badawczych, których weryfikację stopniowo przeprowadza w kolejnych rozdziałach dysertacji. Tu wskazać należy, że chociaż wnioskowanie pozwala na określenie stopnia weryfikacji hipotez bezpośrednio z treści pracy w poszczególnych rozdziałach, to jednak zabrakło jednoznacznych sformułowań pozwalających na jednoznaczne potwierdzenie weryfikacji wszystkich szczegółowych treści określonych w hipotezach, na przykład we wnioskach lub w zakończeniu dysertacji.

Problematyka podjęta w rozprawie w świetle rozwoju energetyki jądrowej (w tym w Polsce) jest wyjątkowo aktualna i istotna, zarówno w wymiarze naukowym, jak i w praktyce funkcjonowania instytucji publicznych, co potwierdzają liczne argumenty zawarte w źródłach. Z punktu widzenia naukowego praca wnosi istotny wkład w dyscyplinę nauk o polityce i administracji, koncentrując się na rzadko podejmowanych badaniach nad polityką międzynarodową wobec miejsc katastrof jądrowych. Autor analizuje ewolucję mechanizmów wsparcia międzynarodowego oraz ich wpływ na bezpieczeństwo jądrowe, co dostarcza cennych wniosków dla rozwoju teorii polityki międzynarodowej.

Rozprawa opiera się na badaniach terenowych (obserwacjach w Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia i Elektrowni Ignalina) oraz wywiadach z ekspertami i naocznymi świadkami wydarzeń, co pozwala na wielowymiarowe ukazanie problematyki. Wykorzystanie Elektrowni Ignalina jako obiektu referencyjnego do analizy procesów dekomisji pozwala na naukową ekstrapolację doświadczeń na trudniejszy przypadek czarnobylski. Praca łączy kwestie polityczne, techniczne (bezpieczeństwo radiologiczne) i w mniejszym stopniu, ale także ekonomiczne (inwestycje) oraz społeczne (turystyka). W kontekście praktycznym rozprawa dotyczy kluczowych wyzwań dla instytucji krajowych (ukraińskich) oraz międzynarodowych (UE, MAEA, EBOR). Autor wykazuje, że katastrofa w Czarnobylu wymusiła powstanie rozbudowanych mechanizmów współpracy, w których instytucje UE przejęły odpowiedzialność za stabilizację sytuacji radiologicznej. Proces ten jest daleki od zakończenia i może trwać do końca XXI wieku. Praca analizuje bezprecedensowe wyzwania związane z rosyjską agresją zbrojną na terenach jądrowych, co zmusza instytucje publiczne do wypracowania nowych narzędzi ochrony infrastruktury krytycznej w warunkach konfliktu. Analiza dowodzi, że Ukraina nie jest w stanie samodzielnie zarządzać Strefą Wykluczenia, co czyni wsparcie finansowe i doradcze instytucji zachodnich elementarnym warunkiem jej funkcjonowania. Rozprawa dostarcza praktycznych przesłanek dotyczących zasadności inwestycji w odnawialne źródła energii (OZE) oraz Centralny Magazyn Zużytego Paliwa Jądrowego, co ma strategiczne znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego. Aktualność problematyki podkreśla fakt, że praca uwzględnia najświeższe wydarzenia, takie jak skutki zajęcia strefy przez wojska rosyjskie w 2022 r., w tym uszkodzenia infrastruktury i kradzieży sprzętu do monitorowania promieniowania. Autor zaznacza, że najważniejsze i najbardziej wymagające zadania – takie jak pełny demontaż zniszczonego reaktora nr 4 – są dopiero przedmiotem przyszłych, długofalowych planów, co czyni tę tematykę żywą przez kolejne dekady.

Stwierdzam, że w świetle zaprezentowanych argumentów, temat oraz cel dysertacji, a także podjęte w niej problemy badawcze mieszczą się w obszarze nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Praca wpisuje się w aktualny nurt badań nad mechanizmami

współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa jądrowego oraz zarządzania kryzysowego w obliczu zagrożeń ponadnarodowych. W świetle źródeł, praca wypełnia istotną lukę badawczą dotyczącą trwałości i dynamiki zaangażowania instytucji zachodnich w procesy, które mogą trwać do końca XXI wieku. Wykorzystanie badań terenowych oraz wywiadów z ekspertami nadaje jej unikatowy, wielowymiarowy charakter, łączący teorię nauk o polityce z praktyką administracyjną i inżynierską.

Ocena założeń teoretycznych oraz przeglądu literatury (107 pozycji literatury, 4 akty prawne, 50 źródeł internetowych) w analizowanej rozprawie wskazuje na rzetelne przygotowanie merytoryczne i właściwe osadzenie badań w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Autor spójnie łączy teorię z praktycznymi aspektami bezpieczeństwa międzynarodowego, wykorzystując szerokie spektrum źródeł. Konstrukcja teoretyczna pracy opiera się na kilku kluczowych filarach, które wyznaczają kierunek analizy: 1) Paradygmat wspólnej odpowiedzialności i współpracy ponadnarodowej – Autor przyjmuje założenie, że katastrofa w Czarnobylu była momentem przełomowym, który wymusił przejście od zimnowojennej izolacji do współpracy opartej na wspólnej odpowiedzialności za bezpieczeństwo radiacyjne Europy. Współpraca ta stała się jedynym realnym narzędziem eliminowania zagrożeń; 2) Instytucjonalizm w bezpieczeństwie jądrowym – teoria zakłada centralną rolę instytucji międzynarodowych (UE, MAEA, EBOR) jako podmiotów przejmujących inicjatywę i odpowiedzialność za stabilizację sytuacji w strefie. Nadzór ten nie jest postrzegany jako narzucony, lecz jako wynik racjonalnego wyboru Ukrainy, która nie jest w stanie samodzielnie udźwignąć ciężaru finansowego i technologicznego dekomisji; 3) Ewolucja pojęcia zagrożenia (terroryzm nuklearny) – rozprawa rozszerza ramy teoretyczne o analizę działań wojennych na terenach jądrowych, kwalifikując niektóre działania rosyjskie jako spełniające przesłanki „terroryzmu nuklearnego”. Wymusza to wypracowanie nowych schematów działania w warunkach konfliktu zbrojnego; Długofalowość procesu – Autor zakłada, że proces wsparcia i ochrony strefy nie znajduje się w fazie końcowej, lecz de facto dopiero się rozpoczyna, a jego realizacja może trwać do końca XXI wieku.

Wykaz literatury oraz sposób jej wykorzystania w tekście świadczą o interdyscyplinarnym podejściu do problematyki. Autor odwołuje się do klasyków polskiej metodologii badań społecznych, takich jak S. Nowak, J. Sztumski, J. Apanowicz czy K. Rubacha, co zapewnia poprawność warsztatową dysertacji. Przegląd obejmuje nie tylko literaturę politologiczną, ale przede wszystkim specjalistyczne raporty międzynarodowe (MAEA, EBOR, SNRIU, IRSN) oraz dane techniczne dotyczące dozymetrii i gospodarki odpadami. Unikatowym elementem jest wykorzystanie nagrań W. Legasowa oraz dokumentów z archiwów KGB. Bibliografia zawiera bardzo świeże pozycje (większość z okresu od 2010 r. z dużym udziałem pozycji z lat 2022–2025), dotyczące skutków rosyjskiej agresji oraz potencjału OZE na Ukrainie. Autor zestawia opracowania historyczne (np. S. Plokhyy) z analizami bezpieczeństwa i energetyki (np. T. Młynarski, K. Tomaszewski), co pozwala na wielowymiarowe ujęcie tematu. Przegląd literatury nie służy jedynie opisowi, ale pozwala na identyfikację luki badawczej – Autor zauważa, że polityka międzynarodowa wobec miejsc katastrof jądrowych jest obszarem rzadko podejmowanym. Teoretyczne założenia o konieczności wsparcia zewnętrznego są weryfikowane poprzez badania terenowe w Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia i Elektrowni

Ignalina (jako obiekcie referencyjnym) oraz poprzez wywiady eksperckie (np. z przedstawicielami DAZV), które pozwalają na konfrontację założeń teoretycznych z praktyką funkcjonowania instytucji w warunkach kryzysowych. Podsumowując, warstwa teoretyczna i bibliograficzna pracy jest kompletna, nowoczesna i ściśle powiązana z celami badawczymi, co stanowi mocny fundament dla sformułowanych wniosków końcowych.

Praca składa się z pięciu głównych rozdziałów, zakończenia oraz aneksu z tabelami i dziennikiem obserwacji. O ile zasadniczą część dysertacji opracowano na wysokim poziomie merytorycznym, poniżej dokonuję syntetycznego opisu poszczególnych rozdziałów koncentrując uwagę nie tyle co na jej streszczeniu co uwypukleniu, drobnych moim zdaniem, uchybień.

W rozdziale I. Autor przedstawia tło historyczne i status Strefy. Autor analizuje przyczyny awarii z 1986 r., wskazując na błędy konstrukcyjne i chaotyczne działania likwidacyjne, które stały się powodem ograniczonego zaufania międzynarodowego do ZSRR. Strefa została zdefiniowana jako obszar wymagający trwałej izolacji i długofalowych działań w celu osiągnięcia bezpieczeństwa ekologicznego. W pracy pojawiają się pewne błędy redakcyjne, np. na stronie 37 dostrzega się wątpliwą zasadność ujęcia nazw wymienianych miejscowości w tabeli 2. Mogłoby być to uzasadnione, gdyby w tabeli ujęto cechy opisujące jakościowo lub ilościowo wymienione nazwy miejscowości.

W rozdziale II pt. *Specyfika działań państw i instytucji europejskich w Strefie Czarnobylskiej do rosyjskiej agresji na Ukrainie* przedstawiono zakres współpracy międzynarodowej do 2022r. Rozdział ten opisuje proces „ocieplania” relacji Wschód-Zachód poprzez pomoc technologiczną (np. maszyny niemieckie) i finansową. Kluczowym elementem jest analiza Nowej Konstrukcji Ochronnej (NSC), sfinansowanej przez 40 państw pod nadzorem EBOR. Uwagi dotyczą danych finansowych. Autor operuje ogólnymi kwotami (np. 2 mld euro na NSC), lecz brakuje zestawienia konkretnych nakładów i zobowiązań. W wielu miejscach pracy (str. 65, 76) odnotowano brak szczegółowych danych ilościowych dotyczących wsparcia finansowego od poszczególnych państw i organizacji. Pewien niedosyt informacyjny pozostawia pominięcie przez Autora roli administracji ukraińskiej w procesach zamówień publicznych w kontekście efektywności współpracy z wspierającym Ukrainę otoczeniem międzynarodowym.

Rozdział III pt. *Wyzwania bezpieczeństwa Strefy Czarnobylskiej dla państw Europy po działaniach Federacji Rosyjskiej* opisuje konsekwencje agresji rosyjskiej trwającej od lutego 2022 r. Autor ocenia działania wojsk rosyjskich z pierwszego okresu pełnoskalowej wojny Rosji przeciw Ukrainie w kategoriach terroryzmu nuklearnego. Wskazuje na rolę MAEA w przywracaniu kontroli eksperckiej oraz konieczność wsparcia finansowego dla odbudowy zniszczonej infrastruktury monitorującej. W zakresie redakcyjnym zbędna wydaje się tabela 6. *Filary funkcjonowania systemu Response and Assistance Network (RANET)* – wymienione kategorie działań nie zostały powiązane z charakteryzującymi je danymi ilościowymi lub charakteryzującymi je cechami. Na stronie 116 Autor pisze „istotnym elementem w zakresie europejskich jak i światowych działań na rzecz przywrócenia stabilnego funkcjonowania obszaru wykluczenia stało się pozyskiwanie środków finansowych”, jednak nie podaje

szczegółowych wartości finansowych, a te podane na kolejnej stronie wydają się nazbyt ogólne i raczej niepełne.

Rozdział IV pt. *Strefa Czarnobylska jako obszar inwestycji międzynarodowych*. Opisano tu planowane inwestycje, omówiono potencjał strefy dla OZE i technologii SMR (małych reaktorów modułowych) oraz rolę Centralnego Magazynu Zużytego Paliwa Jądrowego w budowaniu niezależności energetycznej Ukrainy. Autor poddaje w wątpliwość zasadność dalszego prowadzenia turystyki ze względu na degradację budynków i miny.

Uwagi redakcyjne skierować można także w odniesieniu do tabel 7 i 8 – dla lepszego zrozumienia ponoszonych międzynarodowych nakładów finansowego wsparcia, tabele powinny zawierać porównywalne cechy przynajmniej zawierające cechy z tab. 7, ale rozbudowane minimum o zakres czasowy trwania projektów. Ponadto Autor mógł podsumować dane w tabelach, ale też dodatkowo zestawzić nakłady i zobowiązania finansowego wsparcia dla Ukrainy realizowane przez poszczególne instytucje i państwa. Konsekwentnie tabela 9 mogłaby zostać rozbudowana do poziomu dostępnych danych w ogłoszeniach przetargowych.

O ile opis międzynarodowego wsparcia dla rewitalizacji strefy czarnobylskiej zawiera szereg wartościowych informacji, to zdaje się być nazbyt powściągliwy w krytyce działań administracji krajowej. Może Autor rzeczywiście uznać ją za wzorową, ale w świetle danych określających efektywność administracji tego państwa, jak np. wskaźniki korupcji Corruption Perceptions Index (CPI) pozarządowej organizacji Transparency International, sugerują jednak, że mogło dochodzić do nieprawidłowości lub ograniczenia efektywności realizowanych projektów. Jeżeli jest inaczej, to wskazanym by było dla potwierdzenia obiektywności odniesienie się do potencjalnych dysfunkcji administracyjno-organizacyjnych już po katastrofie aż po czasy współczesne.

W rozdziale tym Autor prezentuje potencjalne nowe rozwiązania technologiczne z obszaru energetyki, które mogłyby zostać wprowadzone do CSW, w tym m.in. technologię małych reaktorów modułowych (SMR) – takie rozwiązania jak podaje sam Autor są obecnie wdrożone (raczej testowo) w Chinach i Rosji. Rodzi się zatem pytanie czy rzeczywiście Strefa Wykluczenia w Czernobylu jest dobrym miejscem do tego typu eksperymentów?

Warto przy tym podkreślić na realistyczne i właściwie krytyczne odniesienie się Autora do planowanej drogi wodnej E40 mającej łączyć Morze Bałtyckie z Morzem Czarnym – projekt ten, chociaż bywa mitologizowany – na dziś i na najbliższą przyszłość nie jest realizowalny – powody zostały wskazane właściwie. Zgodzić także należy się z Autorem co do destrukcyjnego wpływu wojennych działań Rosji na bezpieczeństwo strefy czarnobylskiej od rozpoczęcia pełnoskalowej wojny, wejścia wojsk rosyjskich na ten teren, aż po długofalowe skutki nawet po ich wycofaniu się.

Na stronach 164-165 wskazano jak się może wydawać niedoszacowaną wartość utrzymania i rozwoju strefy czarnobylskiej zwłaszcza w wymiarze zestawienia z potrzebami odbudowania Ukrainy po wojnie: „Sumarycznie, biorąc pod uwagę wszystkie opisane działania, całkowite zapotrzebowanie finansowe może osiągnąć poziom kilku miliardów euro kwot zdecydowanie przekraczających możliwości samodzielnego udźwignięcia przez Ukrainę”.

Rozdział V pt. *Uwarunkowania sposobu funkcjonowania i procesów niwelowania zagrożeń Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia* zawiera analizę porównawczą funkcjonowania CSW i kompleksu Elektrownia Jądrowa Ignalina oraz badania własne. Autor zestawia proces dekomisji w Czarnobylu z Elektrownią Ignalina na Litwie jako technologicznie podobne pod względem konstrukcji, a jednocześnie odmiennie finalizujące swój technologiczny byt. Porównanie to ma na celu wskazanie przyszłych dobrych praktyk i wyzwań stojących przed realizującym proces dekompozycji pozostałości po elektrowni w Czarnobylu. W badaniu własnym Autor wykorzystuje samodzielnie przeprowadzone wywiady z przedstawicielami DAZV, aby dowieść, że bez wsparcia Zachodu Ukraina nie udźwignie kosztów zabezpieczenia Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia.

Przeprowadzone badania prowadzą do konkluzji opisanych w podrozdziale 5.3. pt. *Wnioski*. Autor wskazuje, że wsparcie państw, instytucji Unii Europejskiej oraz innych partnerów zachodnich stanowi kluczowy warunek skutecznej ochrony i dalszego rozwoju Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia. Pomimo wieloletniego zaangażowania społeczności międzynarodowej obszar ten nadal wymaga realizacji kosztownych i długofalowych działań związanych z bezpieczeństwem radiologicznym, ochroną środowiska oraz likwidacją skutków katastrofy. Ze względu na obciążenia wynikające z wojny oraz przyszłej odbudowy kraju Ukraina nie będzie prawdopodobnie w stanie samodzielnie finansować najważniejszych inwestycji prowadzonych w strefie. Szczególne znaczenie ma proces demontażu zniszczonego reaktora nr 4 oraz pozostałych obiektów elektrowni. Autor wskazuje, że będzie to przedsięwzięcie wyjątkowo skomplikowane pod względem technicznym, logistycznym i bezpieczeństwa radiologicznego, wymagające zastosowania specjalnych procedur klasyfikacji, przetwarzania i składowania odpadów promieniotwórczych.

Analiza możliwych kierunków zagospodarowania strefy prowadzi do zróżnicowanych ocen. Autor sceptycznie odnosi się do koncepcji tworzenia na jej terenie międzynarodowych hubów badawczych, uznając ich zasadność za ograniczoną. Pozytywnie ocenia natomiast rozwój Centralnego Magazynu Wypalonego Paliwa Jądrowego, wskazując, że długotrwałe wyłączenie strefy z normalnego użytkowania sprzyja wykorzystaniu jej infrastruktury do bezpiecznego przechowywania i przetwarzania odpadów radioaktywnych pochodzących z ukraińskiej energetyki jądrowej. Ważnym wnioskiem jest również negatywna ocena perspektyw dalszego rozwoju turystyki czarnobylskiej. Autor argumentuje, że skutki działań wojennych, nowe zagrożenia bezpieczeństwa oraz postępująca degradacja infrastruktury powodują, iż utrzymywanie ruchu turystycznego staje się coraz mniej uzasadnione i może generować istotne ryzyko dla odwiedzających.

Najważniejszy wniosek rozprawy wskazuje, że proces międzynarodowego wsparcia Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia nie znajduje się w fazie końcowej, lecz dopiero wchodzi w etap realizacji najtrudniejszych i najbardziej kosztownych przedsięwzięć. Oznacza to, że współpraca Ukrainy z państwami i instytucjami Unii Europejskiej będzie miała charakter długoterminowy i może trwać aż do końcowych dekad XXI wieku.

W zakończeniu Autor wskazuje, że zrealizowano wszystkie założone cele badawcze, obejmujące analizę wsparcia udzielanego Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia przez państwa i

instytucje Unii Europejskiej oraz innych partnerów zachodnich. Badania objęły zarówno historyczną ewolucję tego wsparcia od czasu katastrofy z 1986 r., jak i współczesne uwarunkowania funkcjonowania strefy, w tym konsekwencje agresji Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie.

Szczególną uwagę poświęcono ocenie międzynarodowej współpracy, zaangażowania strony ukraińskiej, planowanym procesom demontażu infrastruktury elektrowni oraz możliwościom rozwoju alternatywnych źródeł energii, zwłaszcza OZE i, co wydaje się jednak nazbyt daleko idącym uproszczeniem – wykorzystaniem małych reaktorów modułowych (SMR). Autor podkreśla, że przyjęta perspektywa długiego trwania pozwoliła na kompleksowe przedstawienie mechanizmów wsparcia i ich przemian w czasie, co umożliwiło bardziej obiektywne spojrzenie na problematykę często obciążoną uproszczeniami i deformacjami informacyjnymi.

Istotnym elementem pracy były badania własne obejmujące obserwacje terenowe prowadzone w Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia i Ignalińskiej Elektrowni Jądrowej oraz wywiady z ekspertami, przedstawicielami instytucji międzynarodowych i osobami bezpośrednio związanymi z wydarzeniami po katastrofie. Pozwoliło to na uzyskanie wieloaspektowego obrazu badanego zjawiska oraz częściowe wypełnienie istniejących luk badawczych. Autor wskazuje również, że działania Unii Europejskiej mają nie tylko charakter pomocowy, ale także prewencyjny, wynikający ze świadomości transgranicznego charakteru zagrożeń jądrowych.

Jednocześnie Autor zwraca uwagę na ograniczenia badań. Znaczna część analiz opiera się na danych i obserwacjach sprzed pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę, która istotnie zmieniła warunki funkcjonowania strefy oraz harmonogram realizacji wielu planowanych przedsięwzięć. W konsekwencji część ustaleń może wymagać aktualizacji wraz z rozwojem sytuacji politycznej i bezpieczeństwa w regionie.

Rozprawa doktorska przygotowana przez mgr. Marka Niemczyka spełnia wymogi formalne stawiane pracom tego rodzaju i została starannie opracowana pod względem redakcyjnym. Język dysertacji charakteryzuje się poprawnością terminologiczną, spójnością stylistyczną oraz właściwym wykorzystaniem aparatu pojęciowego, co zapewnia przejrzystość i logiczną strukturę wywodu. Praca pod względem redakcyjnym i edytorskim nie budzi istotnych zastrzeżeń. Została bogato udokumentowana przypisami sporządzonymi zgodnie z powszechnie przyjętymi standardami polskiego piśmiennictwa naukowego. Występujące sporadycznie drobne usterki językowe czy stylistyczne mają charakter incydentalny i nie wpływają na ogólną, pozytywną ocenę opracowania. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że Autor posługuje się językiem precyzyjnym, komunikatywnym i zrozumiałym, co pozwala na odbiór treści także przez czytelników nieposiadających specjalistycznego przygotowania w terminologii z zakresu nauk technicznych. Strona edytorska rozprawy, dbałość o poprawność formy oraz kultura języka stanowią jej niewątpliwą atut i świadczą o wysokich kompetencjach Autora w zakresie przygotowywania opracowań naukowych. Jedynym drobnym mankamentem natury redakcyjnej jest brak wskazania dat wykonania części fotografii i materiałów graficznych, co jednak nie wpływa na wartość merytoryczną ani naukową pracy.

Pomimo wysokiej wartości poznawczej rozprawy oraz szerokiego zakresu przeprowadzonych analiz, praca nie jest wolna od pewnych ograniczeń i niedostatków, które warto odnotować. W pierwszej kolejności zwraca uwagę kwestia prezentacji danych finansowych dotyczących wsparcia udzielanego Czarnobylskiej Strefie Wykluczenia przez państwa i instytucje międzynarodowe. Autor przywołuje liczne informacje o skali zaangażowania finansowego poszczególnych podmiotów oraz wskazuje całkowitą wartość wybranych przedsięwzięć, jednak w pracy zabrakło bardziej szczegółowego zestawienia danych ilościowych. Dotyczy to zwłaszcza możliwości porównania wkładów poszczególnych państw i organizacji, co mogłoby zostać przedstawione w bardziej przejrzystej formie tabelarycznej.

Pewne zastrzeżenia budzi również konstrukcja części materiału ilustracyjnego. Niektóre tabele pełnią przede wszystkim funkcję porządkującą i opisową, ograniczając się do wyliczenia nazw, kategorii działań lub instytucji, bez przedstawienia dodatkowych danych ilościowych bądź jakościowych. W konsekwencji ich wartość analityczna pozostaje ograniczona, a część zawartych w nich informacji mogłaby zostać przedstawiona równie skutecznie w formie narracyjnej.

W warstwie interpretacyjnej można odnieść wrażenie, że Autor zachowuje znaczną ostrożność w ocenie efektywności działań administracji ukraińskiej. O ile taka powściągliwość sprzyja zachowaniu naukowego obiektywizmu, o tyle szersze odniesienie do potencjalnych problemów instytucjonalnych, w tym zagrożeń wynikających z korupcji lub ograniczonej sprawności administracyjnej, mogłoby wzbogacić analizę i nadać jej bardziej krytyczny charakter. Szczególnie istotne byłoby rozważenie wpływu tego rodzaju czynników na skuteczność realizacji projektów finansowanych ze środków międzynarodowych.

Dyskusyjny pozostaje również wątek wykorzystania technologii małych reaktorów modułowych (SMR) na obszarze Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia. Choć Autor wskazuje potencjalne korzyści związane z tym kierunkiem rozwoju energetycznego, kwestia lokalizowania rozwiązań pozostających nadal na etapie wdrożeń i testów w tak specyficznym obszarze wymagałaby bardziej pogłębionej refleksji oraz szerszego omówienia ryzyk i ograniczeń.

Na ocenę aktualności części ustaleń wpływają również ograniczenia czasowe przeprowadzonych badań. Autor sam wskazuje, że część materiału empirycznego, w szczególności obserwacje terenowe, została zgromadzona przed pełnoskalową agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Oznacza to, że niektóre wnioski odnoszą się do warunków funkcjonowania strefy, które uległy istotnym zmianom w wyniku działań wojennych, co naturalnie ogranicza możliwość pełnego odniesienia wyników badań do obecnej sytuacji.

Przedstawione uwagi mają charakter przede wszystkim polemiczny i dyskusyjny. Nie podważają one wartości naukowej rozprawy ani osiągniętych rezultatów badawczych, wskazują natomiast obszary, które mogłyby zostać rozwinięte lub doprecyzowane w dalszych badaniach nad problematyką funkcjonowania i przyszłości Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia.

Wnioski końcowe

W świetle argumentów oraz ocen przedstawionych w poszczególnych częściach niniejszej recenzji stwierdzam, że mgr Marek Niemczyk przygotował rozprawę doktorską poprawną zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym. Przedłożona dysertacja stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie aktualnego oraz istotnego problemu naukowego, mieszczącego się w obszarze nauk o polityce i administracji.

Podjęta problematyka badawcza jest interesująca, a zarazem wysoce aktualna z punktu widzenia współczesnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem jądrowym, ochroną środowiska oraz współpracą międzynarodową. Zastosowane metody badawcze należy uznać za właściwie dobrane do charakteru i celów prowadzonych analiz, co umożliwiło weryfikację przyjętych założeń badawczych oraz realizację sformułowanych celów pracy.

Autor wykazał się znacznymi kompetencjami poznawczymi i analitycznymi, umiejętnością krytycznej analizy materiału źródłowego oraz zdolnością do formułowania trafnych wniosków i interpretacji uzyskanych wyników badań. Na szczególne podkreślenie zasługuje szeroki zakres wykorzystanych źródeł, umiejętne połączenie analiz teoretycznych z materiałem empirycznym oraz podjęcie problematyki rzadko obecnej w polskiej literaturze naukowej.

W ocenie recenzenta rozprawa daje podstawę do sformułowania kilku pytań, które nie podważają pozytywnej konkluzji recenzji, lecz służą doprecyzowaniu wybranych ustaleń oraz pogłębieniu dyskusji naukowej w obszarze nauk o polityce i administracji:

- Po pierwsze, proszę o doprecyzowanie, czy wykorzystane w pracy wywiady kwestionariuszowe miały charakter wywiadów strukturyzowanych, częściowo ustrukturyzowanych, czy też pisemnych kwestionariuszy eksperckich z pytaniami otwartymi. Istotne jest wskazanie, w jaki sposób przyjęta forma narzędzia wpływała na porównywalność odpowiedzi oraz na zakres wnioskowania w części empirycznej rozprawy.
- Po drugie, proszę o odniesienie się do problemu efektywności administracji ukraińskiej w zakresie wykorzystywania wsparcia finansowego, eksperckiego i organizacyjnego udzielanego przez państwa oraz instytucje międzynarodowe. W szczególności proszę o wskazanie, czy i w jaki sposób w rozprawie uwzględniono ryzyko korupcyjne oraz mechanizmy zabezpieczające stosowane przez darczyńców, w tym rozwiązania nadzorcze i finansowe ograniczające ryzyko niewłaściwego wykorzystania środków.
- Po trzecie, proszę o wskazanie jakie było i jakie pozostaje znaczenie polskiego wsparcia politycznego, eksperckiego, technicznego i humanitarnego dla Ukrainy w procesie niwelowania skutków katastrofy czarnobylskiej oraz przygotowania i realizacji działań związanych z docelową dekomisją obiektów Czarnobylskiej Elektrowni Jądrowej? Czy w świetle udzielanego wsparcia strona polska zdobyła dodatkowe know-how pozwalające na niwelowanie ryzyk towarzyszących energetyce jądrowej?

Konkluzja

Po dokonaniu analizy rozprawy doktorskiej mgr. Marka Niemczyka pt. *Zaangażowanie państw i instytucji Unii Europejskiej w proces ochrony Strefy Czarnobylskiej*, przygotowanej w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, stwierdzam, że przedłożona dysertacja **spełnia** wymagania określone w art. 187 ust. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Rozprawa prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie, potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz zawiera oryginalne ujęcie problemu naukowego odnoszącego się do międzynarodowych, administracyjnych i bezpieczeństwa aspektów ochrony Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia.

Wskazane w recenzji uwagi krytyczne i pytania do publicznej obrony nie obniżają **pozytywnej** oceny pracy i mają charakter doprecyzowujący oraz polemiczny i nie prowadzą do zakwestionowania zasadniczej wartości naukowej rozprawy. W związku z powyższym wnoszę o **dopuszczenie** rozprawy doktorskiej mgr. Marka Niemczyka do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, w tym do publicznej obrony.